

MCDB 150 Nüfus Artışının Küresel Sorunları

19. Ders Transkripti

7 Nisan 2009

Profesör Robert Wyman: Çocuklar, size kötü haberlerim var. Bunun sınavlarla alakası yok. Ekonomist arkadaşlarımla konuşuyordum ve bana sizin adi ürünler olduğunuzu söylediler. Hatta bana Yale öğrencilerinin en adiler arasında olduklarını söylüyorlar. Ben de elbette onlara neden bahsettiklerini sordum. Bakın ne öğrendim.

Bu, standart bir ekonomi diyagramı. Bir kişinin aldığı kıyafet miktarını gösteriyor. Eğer fakir iseler Salvation Army'den alışveriş yapıyorlar ve çok az harcıyor, az kıyafet alıyorlar. Zengin olduklarında ise Brooks Brothers mağazasına gidiyorlar ve 1000 Dolar civarında takımlar alıyorlar, belki de bu gerçekte harcadıklarından azdır. Gelirleri arttıkça, harcadıkları miktar, satın aldıkları şeyler de artıyor. Bu, çok sıradan bir durumdur.

Bu orana fazladan hafif bir darbe var, ama bu ders için o kadar da önemli değil. Bu satın alma oranının belirli bir değişiklikten ötürü ne kadar arttığına esneklik denir. Kıyafet konusunda, üzerinize bir sürü kıyafeti giyemezsiniz ama onlara çok para harcayabilirsiniz. Ben öğrenciyken kendi kıyafetlerimi Goodwill Mağazası'ndan aldığımı hatırlıyorum ve şimdi bir profesör oldum diye biraz daha fazla gelirim var ve o mağazadan artık çok fazla alışveriş yapmıyorum; fakat orası halen harika bir yer ve oraya giden başka öğrenciler de neden bahsettiğimi çok iyi biliyorlar.

Aslında, kıyafet konusunda büyük bir esneklik var, fakat yiyecekler konusunda öyle değildir, yiyebileceğinizden fazlasını yiyemezsiniz. Deneriz fakat yapamayız. Öyleyse, geliriniz ne olursa olsun yiyeceğiniz yemeği ağırlık olarak ölçerseniz çok da fazla bir şey yiyemezsiniz. Dolar olarak ölçerseniz ise gidip de havyar yiyebilirsiniz. Bu, temelde talebin ne olduğu ile alakalıdır ve ekonominin en basit, bariz örneklerindedir ki siz de buna yabancı değilsiniz. Buna zıt bir örnek nedir diye düşünebilir misiniz? İnsanların zenginleştikçe daha az satın aldığı şey nedir?

Öğrenci: Konserve Jambon.

Profesör Robert Wyman: Ne?

Öğrenci: Konserve Jambon.

Profesör Robert Wyman: Konserve Jambon. İyi. Ucuz yiyecek. Fakat bu bir nesil önceydi, hanginiz konserve jambon yemiş ki? Hazırlık falan mı okudunuz yoksa? Ben hiç konserve jambon yemedim fakat Mc Donald's hamburgerleri bahsettiğimiz türden şeyler. Aynen fakir ülkedeki insanların yediği pirinç gibi. Kahverengi pirinçten parlak pirince geçerler belki, ya da tahıllara. Bütün ülkelerde besin zincirinin yukarılarına doğru tüketebileceğiniz önemli şeylerden biri yiyecektir. Gelirinize bağlı olarak yediklerinizi değiştirirsiniz ve daha önceki yediklerinizi daha az tüketirsiniz.

Bunun bir diğer örneği toplu taşımadır. Zenginleştikçe taksiye falan binersiniz ya da kendinizin limuzini falan vardır, bir de şoförünüz oldu mu gerçekten zenginsiniz demektir. Bütün bunlar buna zıt gelir. Ekonomistlerin bu tür ürünler için verdiği tanım şudur.

Öğrenci: Bayağı ürün.

Profesör Robert Wyman: Bayağı. Evet. Çok güzel. Peki, bunun bir diğere örneğı nedir? Dünyadaki bu olgunun en güçlü örneğı şu gerçektir. Fakirlerin çok fazla çocuğı vardır, zenginlerin ise daha az. Ne tarafından bakarsanız bu böyledir. Fakir bir ülkeyi zengin bir ülkeyle kıyaslayabilirsiniz; Sahra-altı Afrika ülkelerinden birisini alın zengin bir Avrupa, Amerika, Japon ülkesi; eğer bu bahsettikleri gibi bir kesit, ülkeler arası bir gelirse bu çok doğrudur.

Herhangi bir ülkeyi seçmeyi denesenez bile zenginlerin daha az çocuk yapma eğiliminde olduğunu görebilirsiniz. Zamana göre de kıyaslayabilirsiniz; bir zamanlar fakir olan bir ülkede insanların çok fazla çocuk yaptığını, ekonomi geliştikçe ise bu sayının azaldığını rahatlıkla görebilirsiniz. Bu aynen bu tarzda bir veridir. Evet--

Öğrenci: Her çocuğun değerini ona yapılan yatırımla ölçerseniz ne olur peki?

Profesör Robert Wyman: Buna daha sonra değineceğiz. Bu konunun sonunda bunu göreceğiz. İşte bunlar kaç çocuk sahibi olunduğunun rakamları, onlara ne kadar harcama yaptığımızın değil. Bu üç farklı yol var, yüksek bir çizgide olabilir, düşük bir çizgide olabilir, hatta çizgiyi daha da aşağı çekebilirsiniz.

Bu gerçek bir veri-- toplam doğurganlık oranı 1'den 8'e kadar yükselebiliyor ve her yetişkin bireyin ortalama üretim miktarı kimi yerlerde doğrusal ölçülerde verilmemiş çünkü bu sayı bazı yerlerde 60 kat artmıştır. Yani bazı yerler diğerlerinden inanılmaz miktarda çok kazanmaktadır bu yüzden ölçek çizgisel değil, logaritmik ölçektir. Bütün bu aralıklarda çok iyi ilişkiler görebilirsiniz. Fakir ülkelerde yapılan çocuk sayısı çok fazla, geliri yüksek olanların ise daha az çocuğı var.

İki farklı zaman aralığı var; üçüncü dünya doğurganlık geçişinden önceki 1960 yılı ve bu geçişin ortasında yer alan 2000 yılı. Yuvarlaklar 1960 yılı için ve artılar da 2000 yılı için. Görülen o ki grafikteki çizgilerde aşağı doğru bir kayış var. Her ikisinde de aynı ilişki var, fakat ülkeler geliyor ve gelirleri artıyor. Bu, 1960 için azalma çizgisi; bu da 2000 yılı için, arada çok az bir fark var. Çok fazla değişen bir şey yok ve bu yüzden bu çok güçlü denilebilecek bir şey.

Eğer ülkelere bakarsanız kişi başı gelirdeki % 10'luk bir artış doğurganlıktaki % 13'lük bir düşüşe denk gelir. Bu çok ilginç bir şeydir; ülkeler arasında büyük kültür farklılıkları vardır. Bulduğunuz ülkede, az ya da çok homojen, hemen hemen aynı kültüre sahip bir ülkedeyseniz, insanların doğumlarını kontrol etme özgürlüğü bu kültüre bağlıdır ve bununla kısıtlıdır. Eğer bir ülkeye bakarsanız küçük bir değişiklik olur, gelirdeki % 10'luk bir artış doğumdaki % 1'lik bir değişikliğe denktir. Yani bu durum sizin yapacağınız istatistiklere göre değişir, ne kadar büyük bir etkisi vardır, her zaman edindiğimiz izlenim kesinlikle çok güçlü etkileri olduğu yönünde.

İşte size bir dönem ödevi, ya da yaz için bir araştırma falan. Bu Yale öğrencileri ile ilgili bir şeydir. Yale öğrencilerinin ailelerinin genelde iyi gelirleri olduğu kabul edilir. Fakat her sınıfımızın ve Yale'in gelir dağılımı iyi, bu yüzden yüksek gelir kesimindeniz. Genelde az çocuk sahibi olduğumuz da muhtemelen doğrudur, ailelerinizin de az çocukları vardır herhalde. Aile gelirini çocuk sayısı oranına kıyaslayabilirsiniz, bu oran da sizin diğer gruplar arasında ne kadar bayağı

olduğunuzu belirleyebilir. Gelirin çocuk sayısına kıyasla ne kadar büyük olduğu size ailelerin çocuk istemediğini gösterir çünkü çok fazla gelirleri var.

Bu veri kimde var bir tahmin edin? Bu bilgileri nerede doldurdunuz? Kayıt ofisinde; eğer bir bursa başvurduysanız-ki sanırım dörtte üçünüz öyle yapıyor- onlarda ailenizin gelir bilgileri, ne kadar kardeşiniz olduğunun bütün verileri var. Eğer bunları kayıt ofisinden çıkarabilseydiniz cidden Yale öğrencilerinin bu oranı hakkında çok ilginç bir çalışma yapabilirdiniz. Ve bunu Yale’de yayınladığınızda diğer bütün okullar bunu deneyecektir, çeşitli çalışmalar çıkarılacaktır. Böyle şeylerin çeşitli sosyo-ekonomik gruplar için yayınlandığını görmedim.

Zenginlerin az çocuk yapması şaşırtıcı denilebilecek bir olgu. Bir yıl, bu dersi verdim ve orada birisi vardı, biraz daha yaşlı, Kenya’da profesör olan birisi, eğitimi için Yale’ e gelmişti ve bu dersi alıyordu. Dersten sonra bana kendisinin daha önce, fakirlerin zenginlerden daha çok çocuk yaptığını fark etmediğini söyledi. Aslında diğer türlü düşünmüştü, zengin olmanın özelliklerinden birinin de az çocuk sahibi olmak olduğu hakkında bir fikri yoktu, Kenya’da bir üniversitede profesördü.

Bu aslında oldukça şok edici bir durumdur. Duydunuz, demek istediğim bütün kültürel hikâyemizin, ailelerin çocukları sevdiği, çocuk istediğidir. Belki de onları istiyorlardır, seviyorlardır, sizin gibi gençler olduğunda değil elbet. Gelirin artmasının çocuk sahibi olmayı mümkün kılan bir etken olduğunu düşünebilirsiniz. Fakat durum böyle değil. Böyle ters orantılı anormal şeyler her zaman bilim adamlarının ilgisini çekmiştir ve buna önem vermişlerdir. Bilim adamlarının yaptıkları şey her şeyi genellemektir, çocukları genellerler, Newton kanunlarını her şeye uyarlamaya kalkarlar, hâlbuki bir sürü farklı şey vardır ve takım elbiseler ile yiyecekler veya çocuklar için aynı şeyler söylenemez.

Söyledikleri şey çocukların “zaman odaklı ürün” olduklarıdır; onları hem sevmek hem de yetiştirme için çok zaman harcanır. Kadınların zamanının değeri “çocukların değerinde”, diğer bir ürün gibi fiyatı olmalarında anahtar bir rol oynar. “Zaman”, bu bir sürü güncel makalede yer alır. “Çocukların ve diğer ev ürünlerinin zaman maliyeti”, çocuklar evin ürettiği şeylerden biridir. Sonra da evlerin “çocukları üretme ve tüketme” deki fırsat maliyetlerinden bahsederler. Ailelerin yaptığı şeyin sizi tüketmek olduğu fikrini seviyorum.

Web’e Jonathan Swift’ten bir makale koyacağım, Gülliver’in Maceraları’nın yazarı, bu makaleyi biliyor musunuz? Onun “*Modest Proposal*”ı vardı, alaylı bir tabirdi fakat çok geçmeden İngilizler, İrlandalı sorunundan endişe etmeye başladılar. İrlandalılar çok fakirdi, tonlarca çocukları vardı ve İngiltere tarafından yönetilmekten haz etmiyorlardı, bu yüzden İrlanda sorununun çözülmesi gerekiyordu. Swift’in önerdiği şey İrlandalıların kendi çocuklarını yemesiydi. Bu onlara hem iyi bir yiyecek hem de iyi protein ve her şeyi sağlayacaktı. Böylece açlık sorunları çözülecekti ve oradaki nüfus sorunu de azalacaktı.

Bu elbette ki şaka yollu bir söylemdi fakat ilginç bir okuma parçasıdır ve zorunlu değil ama zahmet edip okursanız özellikle rakamları iyi kullanır, rakamlarla doludur ve ekonomi yazmaya başlayan insanlar gibi, çağdaş insanların yazdıkları şeylerde bir gerçek bir hareketti.

Ekonominin çocuklarla tıpkı diğerk bir ürün ile ilgilenir gibi ilgilenmesi ekonominin özelliğidir, tıpkı bilimin genelleme yapmasına benzer. Fakat aynı zamanda insanların bu yaklaşımı reddetmesinin de sebeplerinden biridir. İnsanlar kendileri bir mal olarak görmek istemezler. Neden insanlar zenginleştikçe daha az çocuk istemeliler? Mevcut ekonomilerin hemen hemen hepsinin temeli mantıksal oyuncu teorisidir. İnsanlar mutluluklarını doruğa çıkarmak için hareket ederler, ya da mesleki dilde faydalarını, tercihlerini. Kendi çıkarlarının aksine hareket etmezler.

Şimdilerde bunun doğru olmadığını ortaya çıkaran yeni psikolojik ekonomi var, fakat bunun bir önemi yok. Birçok teörinin hemen hemen hepsinin temeli mantıksal oyuncu teorisidir. Ekonomistler, insanların yaptıklarını hesaplamalara dayalı yaptıklarına inanıyor. Bunun bilinçli bir hesap olmasına gerek yok, ama bu şekilde bir sorun var demektir; onlar için iyi olan nedir. Ekonomistlerin bir şekilde az çocuk yapmanın neden daha iyi bir seçim olduğunu bulması gerekir. Neden bu kendi yararlarıdır?

Aslında Gary Becker adında biri 1960'da bunun hakkında bir yazı yazdı ve bunun için; aileyi ekonominin merkezine getirdiği ve de çocuklara tıpkı diğerk ürünler gibi davrandığı için Nobel Ödülü kazandı. Söyleyeceklerimin bazıları Becker'ın teorilerinden geliyor. Bahsettiğim gibi çocuk büyötmek maliyeti olan bir şeydir ve bu yüzden satın alınabilecek bir şey olarak görölebilirler, bu yüzden onlara ürün denilebilir çünkü satın alınabilen her şeye ürün denir.

Çeşitli ürün türleri vardır ve çocuklar da öyledir. Bir makine gibi üretim ürünüdürler. Bir üretim ürünü satın aldığınız bir şeydir, bir fabrikada çalışan makine gibi. Çocuklar da tabii ki fakir yerlerde çeşitli işler yaparlar. Bu şeylerin her birine geri döneceğiz. Ayrıca birer tüketim ürünüdürler; satın aldığınız ve belki de tükettiğiniz fakat eğlendiğiniz bir şeydir. Satın alırsınız çünkü bundan zevk alırsınız, işinize yaradığından değildir. Üçüncüsü ise, bir yatırım ürünü olabilirler. Çocukken onlara masraf yaparsınız ve büyödüklerinde size dönüt verebilirler; tıpkı bonoya para yatırmak gibi, yatırırınız ve bir süre beklersiniz, fazlasını geri alırsınız.

Çocukları öncelikle birer üretim ürünü olarak düşünün ki fakir ölkelerdeki durum da böyledir. Açık olan bir yönüyle çocuk yapmak çok masraflı bir iş değildir, hatta oldukça ucuzdur. Köylü çiftçi bir toplumda çocuklar aileleri için çok iş yaparlar. Ayak işlerine bakabilir, odun toplayabilir, su taşıyabilir, küçöklere bakabilir, tarlaların otlarını temizleyebilirler, küçöklere bakabilirler. Bugünkü makalelerde buna dair şeyler var.

Aslında çok küçöçük yaşlardan itibaren çocuklar gerçekten çok fazla iş yaparlar. İşte bir örnek: Küçöçük Baz hepsini halledebilir, inekleri veya boğaları otlaklarda gezdirebilir, ocağa odun taşıyabilir, tahıl ambarına çıkıp domuzları besleyebilir ve büyük annesinin ayak işleri ile ilgilenebilir. Bu tanımın nereden geldiğini bir tahmin edin: 1800'lerin sonlarında bir Kansaslıdan. Diğerk yerlerde olduğu gibi Amerika'da da tarımsal ekonomide çocuklar çok fazla iş yaparlar.

Endonezya'da bir deyiş vardır: çocuk 7 yaşına geldiğinde ailesinin onun için yapması gerektiğinden daha çok iş yapar. Sosyologlar, antropologlar ve ekonomistler gerçekten gidip bunu köylü toplumlarda gözlemlemişlerdir. Profesör veya mezun bir öğrenci bir aile ile birlikte kalıyor ve yanında sürekli bir not defteri bulunduruyor.

Yaptıkları şey ise, ailenin çocuklar için ve çocukların da aile için yaptığı her şeyi not etmek. Aa, annem yemek yapıyor, Aa, kız kardeşim sebzeleri yıkıyor, Aa, küçöçük

kardeşim biraz yağ almak için komşuya gönderilmiş. Eyvah, bebek şimdi kakasını yaptı. Evet, anne bebeği temizlemek için yemeği bırakıyor. Vesaire, vesaire. Bütün bunları not defterinde görebilirsiniz.

Bu, çocuk küçükken ki durum; aile çocuğa bakıyor. Çocuk büyüdükçe, daha ve daha az bakılmaya ihtiyaç duyar ve aile için daha ve daha fazla iş yapabilirler. Öyleyse bu kesişim yaşını ekonomistler, antropologlar ya da siz hesaplayabilirsiniz. Çocukların, saat hesabıyla diyelim, aile için, ailenin onlar için yaptığından daha fazla iş yapabilir olduğu yaş kaçtır. Endonezyalıların dediği kadar küçük olan 7 yaş değil fakat modern hesaplamalar tarımsal bir toplumda bunun 13 yaş civarı olduğunu gösteriyor.

Okuma bölümünüzde Malezya Tanamani'den bir hikâye var ve her yıl öğrenciler bunu soruyor—harika bir hikâye bu, seveceksiniz, neden bunu söylüyorum? Tabii ki çocuk işçiliği hakkında olduğu için. Çocuklara nasıl bakıldığıнын biraz sıra dışı anını gösteriyor, aslında romantik değil, düz bir ekonomik hesaplama gibi; bir çocuktan elde ettiğiniz iş miktarını nasıl maksimize edersiniz.

Jonathan Swift, 6. yaştan, çocukların para kazanmak için yan kesicilik yapabileceği bir yaş olarak bahseder. David Copperfield 10 yaşında çalışmaya gönderilmişti. Charles Dickens 12 yaşında çalışmaya başladı. Birleşmiş Milletler, Uluslararası Çalışma Örgütü Ajansının hesapları 5-14 yaş arası 250 milyon kişinin, çalıştığını be bunların yarısının tam zamanlı çalıştığını gösterir. Bu hesap 73 milyon çocuğun tam zamanlı çalıştığını gösteren eskilerinden oldukça yukarıda, 73'ten 250 milyona, çocuk işçiliği bariz bir şekilde dünyada artmaktadır.

Öyleyse, tarım toplumlarında, çocuklar birer ekonomik faydadır ve insanlar onları çalıştırmak için çok istiyorlar. Sanayileşmenin ilk safhalarında çocuklar sıklıklar maaşlı işlere gönderilir ve hatta onların küçük gelirleri ailenin hayatta kalmasında farklılık yaratabilirdi.

Öyleyse, modernleşme yerleştikçe, bir şeyler değişir. Öncelikle çocuklar okula giderler, eğer okula giderlerse evde çalışacakları zamanlar azalır. Yararları azalır. Eğitim, kitaplar, kıyafet ve üniformalar için kaynak sağlanması gerekir. Tarladaki çocukların ayakkabısı yoktur fakat şehre indiklerinde düzgün olmaları için ayakkabılarının olması gerekir ve bu yüzden maliyetleri artar. Yararları azalır.

Modernleşme ile birlikte gelen bir diğer şey de ilaçlardır. Eğer bir çocuk hastalanırsa aileleri doktora ve ilaçlara para harcamak zorunda kalırlar. Eğer aile şehirde ise ve öncesinde çocukların bazıları bir yerde çalışmaktaysa-aynı zamanda işsiz yetişkinler varsa çocuk kanunları devreye girer ve bunu önler. Böylece çocukların sağladığı yarar azalmış olur. Bütün bu şeyler çocukların birer üretici olarak değerini azaltır; Artık eskisi kadar iyi bir üretim ürünü değildirlir.

Şimdi de bir tüketim ürünü olarak çocuğu ele alalım, çocuklar birer tüketim ürünüdürler çünkü aileler çocuk yapmaktan mutluluk ya da fayda umarlar. Bir makalede çocukların uzun ömürlü tüketici geliri olarak değerlendirildiğini okumuştum, buzdolapları gibi uzun ömürlüdürler, her ay bu ürünlerden ne kadar satın alındığının raporlarını görebilirsiniz.

Uzun ömürlü ürünlerin satın alınması genelde kredi kartı ile ya da daha sonra ödemek üzere taksitle olur ve çocuklar için de bu böyledir. Çocukları yapmak

masrafsızdır-masraflar daha sonradan gelir. Çocuk bir tür ev gibidir. Eğer fakirseniz peşin parasız ev satın alabilirsiniz, ama o zamanda ev taksiti, vergiler, bakım, sigorta ve benzeri şeyleri ödemek zorunda kalırsınız. Aynı zamanda eve bakmak zorundasınızdır, eve sigorta gerek, vergisi var, avlusu küçük geldi falan derken sonradan fiyatı yükseliyor.

Birçok insan alışveriş yapmayı sever ve bir şeyi seçtiklerinde bunun istedikleri şey olduğunu söylerler ve satın aldıkları şeyden haz duyarlar. Çocuk yapmak da buna benzer, prova hoşlarına gider ve sonra da bundan haz duyarlar. Neyse, tamam bu pek olmadı.

Çocukların bir diğer yönü de tüketim ürünleri olmalarıdır ve bu modernlikle alakalıdır. Ürünleri birbirinden ayrı düşünemezsiniz. İnsanların belirli miktarda paraları vardır ve satın alacakları şey sadece ürüne değil makul fiyatına da bağlıdır.

Bir ülkenin ekonomisi modernleştikçe, çocukların fiyatının arttığı gözlenir; eğitim, sağlık, kıyafet, bu fiyatlar da durmaz bir şekilde yükselir, fakat aynı zamanda üretilmiş ürünlerin fiyatı da düşer. Radyo, televizyon, çok fazla zaman harcadığınız bir sürü ürün. Zaman geçtikçe teknoloji ilerler ve bu ürünlerin fiyatı düşer.

Öyleyse- modernleşme, bir tüketim ürünü olarak çocukların ilişkin fiyatlarını ve buna bağlı olarak da başka ürünlerin fiyatlarını artırır, insanlar da ürünlerin fiyatının artmasını istemezler ve bu da zaman geçtikçe insanların daha az çocuk yapmalarının sebebi olarak gösterilebilir.

Bir diğer yön de çocukların zaman maliyetleridir. İnsanların sadece gelirlerinin değil zamanlarının da kısıtlı olduğu kanısı önemli bir fikirdir ve ekonomistler bunu ciddi bir durum olarak algırlar ve zamanın mantıksal bir tutumla harcandığını sanırlar. Zaman boş vakit olarak, ebeveynlik yaparak değerlendirilebilir, eğer bir kişi çalışıyorsa vakit nakit de olabilir ve her insan ya da aile bunları ayarlamalıdır.

Size verilerini göstereceğim; çocuk büyütme için gereken zamanın çoğu anne tarafından harcanır. Aslında birçok toplumda hepsini anne yapar. Köylü bir toplumda annenin evde harcadığı koca emeğe değer verilmez. Geleneksel olarak, onun zamanı az değerli olarak görülür. Çocuklar ve o tarlalara gidebilir ve bir sürü tarla işi yapabilirler fakat kültürel olarak bunlara da değer verilmez.

Geleneksel toplumlarda kadının zamanına değer verilmez. Bir işi olamaz, sahip olacağı iş yoktur-onun için mevcut bir iş yoktur. Fakat bölge modernleştikçe-sıcak ekonomide işler mevcut olur. Köylü toplumlarda nakit çok az bulunur ve çok değerlidir.

İşler kurulur ve birçok endüstrileşme durumunda, özellikle üçüncü dünya ülkelerinde ilk kurulan işler dokumacılıktır. Belki de modern dünyaya girip sanayi devrimine başlayan ülkelerin hepsi dokumacılık ile başladı; Bangladeş, Endonezya, dünyanın birçok yerinde ilk yapılmaya başlanan işlerden biri dokumacılıktır ve bu genellikle kadınlara yöneliktir. Çin'de de bu vardır, dünyanın her yerinde modern sektördeki en eski işler kadınlar içindir. Ve şimdi annenin zamanı değerli olur.

İş fırsatları bir kez oluştu mu bu kez çocuk büyütme ve çalışma arasında bir rekabet olur; çocuk bakarken evdedir, dışarıda şehirde çalışamaz ve zamanı çocuğa

bakmakla geçer ve bu yüzden gelir kazanamaz veya az sayıda çocuk yapar ya da hiç yapmaz ve çalışır, para kazanır. Modernleşme ile gelen şey, kadınların eskiden sıfır olduğu düşünülen fırsat bedelleri artmaya başlar ve iş sahibi olduklarında çocukların fırsat bedelini de artırırlar.

Modernleşmenin getirdiği bir şey de ailelerin daha az çocuk istemeleridir. Modernleşme oldukça insanlar daha zenginleşir fakat tüm bu etkilerin sebebi sadece gelire ilgili değişiklik değil bahsetmekte olduğumuz, zamanla ilgili bir durum da olabilir.

Birer yatırım ürünü olarak çocuklar: Bu, şimdi ödeyip ilerde geri kazanmanız demektir. Elbette ki çocukların değeri onlar büyüdükçe durmaz, fakat büyüdüklerinde, eğer kültürde aile yapısı güçlüyse, sonunda çocuklar ailelerini yaşlılıklarında desteklemek için sorumluluğu üstleneceklerdir.

Eğer ülkede banka veya borsa yoksa ve sanayileşmenin ilk safhalarında fakir insanların da zaten böyle şeylere erişimi yoksa çocuktan başka yatırım yapacak başka bir şey de yoktur. Çocuklar mümkün olan tek yatırım olabilirler. Başka piyasalar yoktur, birikimleriniz için pazar yoktur ve farelerle böcekler her şeyi yiyebilecek olduğundan yiyecek saklayamazsınız; öyleyse modern öncesi toplumlarda tek yatırım yapılacak şey çocuklardır.

Bunu evden getirdim—demek istediğim gelişmekte olan ülkelerdeki bu deneyimler hakkında çok okuyorum fakat bunu duymak çok ilginç. Hindistanlı Anand, bölümümüzde bir öğrenci idi. Az çocuklu üst sınıf bir ailedendi ve ailesinin, akrabalarının az çocukları vardı; tanıdığı insanlar zaten doğurganlık geçişini tamamlamış, az çocuk sahibi insanlardı.

Çok iyi bir kalp gözü vardı ve fakir insanlara yardım etmek istiyordu, bu yüzden Yale'e gelmeden önce çalışıyordu; bir yetişkin eğitimi programındaydı, bu cidden yapabileceğiniz en iyi şeylerden biridir, bu program halen okuma yazması olmayan fakirlere yönelikti. Bu kursta her şeyi tartıştılar ve tartıştıkları bir şey de aile planlamasıydı; aslında sınıftaki rahibelerden biri aile planlamasını destekleyerek çok fazla çocuk yapılmaması konusunda sınıftakilerle konuşuyordu ve onları ikna etmeye çalışıyordu; bu şekilde daha iyi olacağını söylüyordu.

Bir gün bu yetişkinler biri Anand'ı bir kenara çekip ona aile planlaması hakkında yanlış düşündüğünü söylediler. Emeklilik için biriktirecek hiç param yok, sosyal güvenlik yok, devlet beni yaşlılığında bakmayacak, yaşlılığında bana bakması için erkek bir çocuğa ihtiyacım var. 10 çocuğum var, tek biri bile hayatta kalır ve başarılı olursa, o zaman şanslıyım ve yaşlılığında rahat edeceğim. Bu, Anand'a çok güzel açıklanmış bir durumdu fakat Anand'ın tepkisi de çok ilginçti. Burada büyümesine rağmen, bunu daha önce hiç düşünmemişti ve bu açıdan hiç bakmamıştı, çok etkilenmişti.

Bana bu hikâyeyi anlattığında – bu tartışmanın ne kadar zorlu olduğuna şaşırdığını ve o adama söyleyecek hiç bir şeyinin olmadığını söyledi. Fakir insanlar için yaşlılıklarında işe yarayacak tek yöntem kendilerine ilerde bakacak oldukları için çocuk sahibi olmak ve birçok kültürde bu, bir erkek çocuğun onlara bakacağı anlamına gelir.

Sefaletin vurduğu kültürlerde çocuklar aşırı ucuz olurlar-ikinci el, oradan buradan kıyafet giyerler, oyuncakları yoktur, okul veya sağlık bakımları yoktur, fakir insanların yediği tarzda yiyecekler ucuzdur ve ilk çocuktan sonra, ikinci ocuk, üçüncü dördüncü derken 5, 6, 7 olurlar ve küçüklerine bakar hale gelirler ve böylece annenin üzerinden bir yük daha kalkmış oluyor. Büyük ocuklar demekle de yetişkinleri kastetmiyorum, beş yaşındayken falan bebeği sırtlarına alıp gezdirmeye başlıyorlar. Bu yüzden fazladan çocuklar aile için zaman yükü oluşturmaz, çok az paraya mal olurlar, zaten büyüklerinden kalan elbiseleri giyiyorlar, ihtiyaçları olan az bir yiyecek. Yaşlılık garantisi için çok yararlıdırlar.

Modernleşme ile beraber ne olur—fakir aileler temelde ellerinde olan çok az bir miktarı biriktirebilirler. Modernleşme bu yatırımı nasıl etkiler? Eğer şehirlerde iş imkanı olursa, ya da dışarıda çalışmak için imkanlar açılırsa, o zaman çocuklar bu işleri alabilir ve ailelerine para havale edebilirler. Bu paralar ailelerin birer köylü olarak gelirlerine kıyaslandığında çok fazla sayılabilir. Hindistan ve Pakistan'dan insanlar petrol ile alakalı işlerde çalışmak için Orta Doğu'ya gidiyorlar, daha zengin ekonomilere g ediyorlar; iş bulmak için Amerika'ya geliyorlar.

Hepsi de geriye para gönderiyorlar; en azından ilk nesil geri para gönderme konusunda çok iyi, ki bu da fakir ailelerin ekonomisinde kocaman bir boşluğu dolduruyor. Amerika ve Suudi Arabistan'da kazandıkları gelirleri çok yüksek olmasa da ailelerinin geçindiği kadarından daha iyi bir gelir olduğundan btçelerine bir kazanç sağlıyor.

Çocuklar gerçekten çok iyi bir yatırım olabilirler. şehirde, dışarıda bir iş bulabilseler çok iyi bir yatırım olabilirler. Modernleşmenin bir yatırım olarak çocuklar üzerinde başka çok güçlü bir etkisi daha var, modernleşme çocukların bir yatırım olarak değerini artırır.

Modernleşme sürecinde başka şeyler de olur. Öncelikle ocukların geçiş döneminde ömürleri daha uzun olur ve bebeklerin ölüm oranı azalır. Böylece ocuklar artık byyebileceklerdir. nceki ocuklar daha erken yaşta hayatını kaybediyordu. Bu tıpkı ileride kaybedeceğiniz ya da aldıracağınız güzel bir arabayı hiç satın almamak gibi bir şeydi. Eğer ocuğunuzun ölme ihtimali yüksekse ve onu iyileştirecek modern tıp yoksa, ölecek bir ocuk için yatırım yapmamak iyi bir fikir. Modernleşmeyle beraber sağlık önlemleri, halk sağlığı devreye girer ve çocukların yaşayacakları umudu artar, yaşayacakları süre uzar ve ailelerine gelir bırakabilirler.

Madalyonun diğer yüzü de hemen hemen aynıdır; aileler de daha uzun yaşarlar. Eski doğumlarda, aileler 45 yaşında verimsiz hale gelinceye kadar ocuk yapmaya devam ettiler ve bu yaştan sonra da çalışıp nihayetinde vefat ediyorlardı. Hayatta kalan çocukları olsa bile çocuklarının onlara bakacak oldukları süre o kadar uzun değildir çünkü ortalama hayatları kısadır.

Son çocuğunuzu 40 veya 45'inizde yaptıysanız siz ancak 60 yaşındayken onlar olgunluğa ulaşacaklardır ve bu da fakir yerlerdeki ortalama insan hayatının üzerindedir. Hem ailelerin hem de çocukların ömrünün uzaması çocukların yatırım olarak dünyaya getirilme olasılığını artırır, çünkü artık siz daha uzun yaşayacaksınız ve size geri ödeme yapabilir.

Ekonomik olarak, birer yatırım ürünü olmaları görüşüne karşıt olarak çocukların değeri modernleşme ile beraber oldukça artar. Eğer modernleşme devam ettikçe insanların daha fazla parası oluyorsa, daha fazla çocuğa paraları yetecek diye düşünebilirsiniz, fakat tüketim ürünleri olarak daha az değerleri olur, üretim ürünü olarak da daha az iyi olurlar fakat yatırım olarak daha iyi bir ürün haline gelirler.

Elbette ki insanların biriktirebileceklerinden daha fazla parası oldukça bu geliri çocuklarına yatırım yaparak değerlendireceklerdir. Fakat bu yatırımı nasıl dorukta tutabilirsiniz?

Kırsal Toplumlarda çiftçilik dışında bir fırsat yoktur. Eğer tarım geleneksel ise siz de tıpkı dedelerinizin yaptığını yapacaksınız, çünkü hayatta kalma sınırında olduğunuz için en güvenilir yol tarımdır. Eğer ürünleriniz yetişmezse başınız derttedir, eğer yeni bir şey deneyecekseniz, denediğiniz şey işe yaramadığında tehlikede olacaksınız.

Eğer bir şeyi yüzyıllardır veya bin yıllardır yapılan yolla yaparsanız bunun işe yarayacağından oldukça eminsinizdir. Çok fazla bir kazancınız olmaz ama işe yarayacağından emin olursunuz. Köylüler çok tutucudur, sadece ürettikleri şeylerde değil, hayatlarındaki her şeyde böyledirler çünkü fazladan bir şeyleri yoktur, bu yüzden yeni şeylere kapalıdır. Eski yöntem ise babanın tıpkı kendisinde olduğu gibi işleri oğluna devretmektir. Geleneksel yöntemlerle çiftçilik yaparsanız eğitime ihtiyacınız yoktur; babanızla beraber bunu öğrenirsiniz zaten.

Eğitim modernleştikçe, tarım modernleştikçe, gübreler kullanılabilir hale gelir, yeni tohumlar üretilir ve piyasa ekonomisine geçilir. Para hesaplarını yapabilmek, borç alabilmek, faizler bilebilmek, geri ödemeleri ayarlayabilmek için matematik hesabı gerekir ve eğitim, hatta tarım bile çok değerli bir hale gelir.

Daha önceleri eğitime ihtiyaç yoktu ve çocukların genç ölmesi durumu vardı ve kırsal bir toplumda eğitime yatırım yapmanın hiç karlı bir tarafı yoktu. O zaman ki en iyi strateji olabildiğince çok çocuk yapmak ve hepsine asgari yatırım yapıp birkaçının ölmemesini dilemekti; bu nüfus geçişi öncesi bilimsel gerçektir; insanların çocuklarına yaptıkları yatırım gerçekten çok azdı.

Şimdilerde nüfus artıyor çünkü ithal ürünler geliyor ve her tür şey mevcut, nüfuslar artmaya başlıyor ve toprak azalıyor. Küçük bir çiftliğiniz olduğunu ve çiftlikten geçindiğinizi düşünün; bir sürü çocuğunuz var ve toprağınızı çocuklara bölüştüreceksiniz. Kendinize bile zor yeten toprağınızı bölüştürdüğünüzde bu ne size ne de çocuklara hiçbir yarar sağlamayacaktır, bu durumda bir krizdesiniz demektir.

Çocuklar o kadar az toprağı miras aldıklarında sadece kendilerini tehlikeye atmayacak, size de fazladan bir şeyler veremeyeceklerdir; eğer çiftlik ekonomisinde kalırsanız çocuk olarak miras almanın bir yararı yok, biraz yaşınız ilerleyip hayata devam etmeyi bırakın çünkü bir krizdesiniz ve ne yapmanız gerektiğini bulmanız gerek.

Fakat şimdi ülke modernleşiyor, yeni iş imkânları doğuyor, bir çeşit eğitim gerektiren işler, fabrikalar devreye giriyor, devlet memurlukları açılıyor. Büyük bürokrasiler doğuyor ve aileler tek seçeneğin çocukların şehre gidip iş bulmaları olduğunu fark ediyorlar. Fakat herkes bunu düşündüğü için şehirler insanlarla dolup taşıyor ve iş bulmak da zor hale geliyor.

Bir işe nasıl girebilirsiniz? Bu işleri alabilmenin tek yolu eğitimin olması. Üretim işlerinde makinelerle ilgilenmeniz ve de onlar hakkında bilgili olmanız gerekir.

Çok önceleri Peru'daydım ve oradaki köylüleri suyun bulunmadığı, yüksek, kuru bir düzlüğe, Altiplano'ya götürdüler ve orada günlük 1 Dolara yaşıyorlardı. Madenlerde bir iş bulmak için uğraşıyorlardı ve bulacakları ilk iş küreklerle makinelere taş atmak, makineden düşen taşları tekrar geri toplamak ve kamyonlara yüklemektir. En az yetenek gerektiren iş buydu.

Herkesin yapamadığı iki şeyi yapmaları yeterliydi; 1) makinelerin tehlikeli olabileceklerini, elektriğin çarpabileceğini, bilmedikleri şeylere dokunmamaları gerektiğini bilemeleri gerekiyordu. 2) İşe zamanında gelmeyi, vardiya saatlerini bilmeyi ve saatinde orada olmayı bilmeleri gerekiyordu. Köylüler böyle şeyleri bilmiyorlardı ve bilenlerin gelirlerini günde 2 Dolara çıkarabilirlerdi. Herhangi bir bilgi ve eğitim gerektiren, normalde çiftlikte yapılmayan işlerin en basitiydi bu.

Eğitim çok değerli bir ürün olur. Fakat işe girebilmek ve hayatta kalabilmek için çocukların sağlıklı olması gerekir; bu yüzden eğitime ve sağlığa yatırım yapmak gerekir. Bir bononuz, yani bir çocuğunuz varsa onun için bir de kasanız olmalıdır, aynı sağlık sigortası gibi, başka türlü çocuk yok olabilir. Çocuklara yapılan bu sağlık ve eğitim yatırımları çok iyi bir antlaşma olurlar; eğer çocuğunuza yeterince yatırım yapabilirsiniz şehre ya da yurt dışına gidebilir, bir iş bulabilir ve de size yeterli bir miktarda para gönderebilirler.

Çocuklara yapılan yatırıma sermaye denir, ya da bunun sonucuna insan sermayesi denir; bu da nüfusun sağlığı ve de eğitimi demektir. Neden bir ülke zengin de diğeri fakir? Kısmen fiziksel sermayeleri sebebiyle; fabrikalar, makineler, binalar vs. Fakat ekonomistler bunun en büyük fark olmadığını fark ettiler. En büyük fark insan sermayesi; nüfusun ne kadar sağlıklı ve de eğitilmiş olduğu. Bu çok büyük bir şeydir.

İlginç bir şey; şimdi devrede olan iki farklı etken var, neden bir çocuk iyi bir yatırım ürünü olur. İlki; eğitimle birlikte yüksek maaşlı bir iş bulabilir, daha iyi sağlıkla uzun yaşayabilir ve ailesi de uzun yaşar, böylelikle geri dönütlerde daha yüksek bir oran olur. Eğitimden açık bir yarar sağlıyorsunuz, her yıl daha fazla kazanırsınız, sağlıkla da daha uzun yaşar ve hayatınıza kattıkça katarsınız.

Otuz yılı aşkın bir süredir her yıl fazladan bir geliriniz olduğunuzu hesaba katarsak bu iki etkenin çoğaldığını görürüz ve bu, Becker'in teorilerindeki önemli şeylerden biridir; bu iki etmen çocuğun getireceği artışa nasıl dahil olur, eğitim ve sağlık birbirini çoğaltır, bu yüzden her birindeki küçük artışlar büyük dönütlere sebep olur, çoğalmanın çok büyük bir etkisi var.

Bir yatırım ürünü olarak çocukların sağlığı ve eğitimine yapılan yatırım hakkında son bahsedeceğimiz şey çok kazançlı olması, tartıştığımız ekonomik durumların içerisinde gerçekten geri kazançlı olan türden. İşte durum şöyle; eğer fakirseniz bu yatırımları bir sürü çocuğa yapamazsınız, öyleyse en iyi strateji, birçok çocuk yapmak ve mallarınızı onlara bölmek yerine az çocuk yapın ve onlara yapacağınız yatırımlara, sağlıklarına ve eğitimlerine odaklanın.

Bu iki faktöre sahip olan çocuklara kaliteli denir ve bu da bir ekonomik terimdir, çocuğun eğitimi ve sağlığı çocuğun kalitesidir. Nüfus istatistiklerindeki bu duruma,

nicelikten niteliğe geçiş denir. Geçiş öncesinde aileler çok sayıda ocuk yaparlar çünkü endişe ettikleri şey onların ölecekleridir ve ailenin buna yapacak bir şeyleri yoktur. Yerel ilaçlar tamamen etkisizdir, bu yüzden çocuklar öleceklerdir fakat zaman geçtikçe bu durumlar değişir, artık çocuklarını hayatta tutmak için bir şeyler yapabilir, ileride iyi bir gelir kazanmaları için onların eğitimini karşılayabilirler.

İşte bu ticarete, çocukların nicelikten niteliğe geçişine, aileler buna çok çabuk alışır ve kimi üçüncü dünya ülkelerinin doğurganlık oranı bu sebepten düşmeye başlar. Toprak insanlarla doldukça bir şeyler yapmanız gerekir ve mevcut olan tek şey şehirlerdeki iş imkânlarıdır, aileler de çocuklarının bu iş piyasasına girebilmeleri için eğitime ihtiyaçları olduklarını çok iyi bilir.

Harekete geçildiğinde ise gerçekten ilginç bir muamma oluşur. Bir tanesi; eğitim insanların son derece istedikleri bir şeydir fakat halen sekiz ocuk yapmaya devam ederlerse bu ülke umutsuz bir duruma düşecektir, bu yüzden politikacılar, eğitim alabilmek için insanların doğurganlıklarını azaltmaları gerektiği fikrine sıcak bakıyorlar fakat iyi niyetleriyle de eğitimi ücretsiz yapmak istiyorlar.

Gelişmekte olan bir ülkedeki sorun eğitime ne kadar ayıracağınızdır. Bu çok önemli bir konu çünkü fiyatı dengelemeli ve ne kadar çok çocuğa eğitim verebileceğiniz nazaran fiyatı düşük tutmalısınız, yine de, sistemi ayakta tutmak için bir nebze de olsa fiyat belirlenebilir.

Bu fiyat nerede olursa olsun, insanlar bundan maksimum yararlanma stratejisi kullanacaklardır. İnsanların endişe ettiği stratejilerden biri ilk ve ikinci çocuğun büyüyünceye kadar evde kalmasıdır, büyüyünce evin etrafındaki işleri yapabilir, otları temizleyebilir, çiftlikte çalışabilirler.

Eğer ücretsiz eğitim olur ve çocuklarınızı eğitirseniz, onları şehre gönderirsiniz ve ücretsiz olduğu için üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı çocuğunuzu da okula gönderirsiniz çünkü sahip olabileceğiniz ocuk sayısında herhangi bir sınırlama yok; hepsini şehre gönderirsiniz ve size ilerde para gönderirler. Sağlık için de aynı şey geçerli, eğer soysal devlet varsa ve sağlık da ücretsizse fazladan bir ocuk yapmada ekstra bir ücret yok demektir, insanlar ocuk yapmaya devam ederler ve sistem çöker, başarısız bir deney yapmış olursunuz.

Ekonomik gelişmeler, yeni iş imkânları ve kaç çocuğunuz olduğu arasındaki ilişkide eğitim ve sağım temel değişkenlerdendir. Bildiğiniz gibi gelişmekte olan ülkelerde bir sürü insan var ve iş gücü ucuz fakat anapara daha azdır, insanlar zengin değillerdir, fabrika ve başka bir şeye yatırım yapacak paraları yoktur, bu yüzden elik fabrikası ya da petro-kimya ünitesi kurmaları çok zordur.

Peki ya bir öğretmen yetiştirmek? Bu öneri ucuz mu yoksa pahalı mıdır? Öğretmek emek yüklü bir iştir, sermaye ağırlıklı değildir, belki bir tebeşire ve tahtaya ihtiyaç duyarsınız, bazı yerlerde bu bile yok. Eğitim, emek ağırlıklı olduğu için ülkelerin yapabileceği ucuz şeylerdendir. Temelde en fakir ülkelerde bile, çoğunlukla kadınlarda, üretim fazlası emek olabilir. Yapmanız gereken tek şey onları okuryazar yapmaktır ve onlar köylere gidip çocuklara okuma yazma öğretebilirler ki bu harika bir gelişmedir ve böylece kendini idare eder duruma gelir.

Gelişmekte olan ülkelere bakarsanız bu, gerçekten yatırım yaptıkları şeylerdendir. Öncelikle ilköğretim olur ve bundan kazanç sağlanır; bunu yapacak finansları olur. Aslında, neredeyse bütün gelişmekte olan ülkelerde iyi bir üniversite yapısı vardır; sadece bir araştırma düzeyi değil, öğretim düzeyinde bir üniversite. Bu yerlere bakarsanız hekim yetiştirdiklerini görürsünüz, bunu biliyor musunuz; Amerika'daki doktorların yarısı civarı lisanslarını dışarıdan ediniyorlar.

Bazıları İngiltere, İsviçre, Almanya; onları aynı bizim gibi eğitiyorlar. Fakat daha fazlası Hindistan, Pakistan, Filipinler, bu tarz yerlerden geliyor ve insanlar da diğer yerlerdeki kadar da zekiler, belki daha fazla çalışıyorlar, daha istekliler, belki bunu yapabilmek daha zor ama binlerce doktoru eğitebiliyorlar. Mexico City'deki tıp okullarından birinde 3000 civarı öğrenci var ve kanun dersi verilen sınıflar kocaman çünkü ucuz ve de ders verdiğiniz sınıfa 100 kişi daha katmanız para gerektirmiyor.

Yüksek seviyelerde eğitim, gelişmekte olan ülkelerin çoğunlukla gücünün yettiği bir şeydir çünkü emek odaklı bir iş alanıdır. Beyin göçünü düşündüğünüzde olan şey, Hindistan'ın, Meksika'nın ihtiyacından daha fazla doktor olması ve böylece A.B.D'ye gitmek istemeleridir. Tüm bu gelişmekte olan ülkelerdeki, devletin eğitim masraflarını karşıladığı, yüksek seviyede eğitilmiş insanlar İngiltere'ye, Amerika'ya, Fransa'ya, Japonya'ya gidiyorlar ve orada çalışıyorlar.

Bu, insanların fiziksel olarak taşındığı eski tarz beyin göçü, fakat şimdi modern hali de var, internet ve ucuz transfer sayesinde tüm bu işler Hindistan'da da kalabilir ve bu işler dışarı gitmiş olur. Muhasebe gündüz yapılır, bankalar bütün işlemleri yaparlar ve bir gecede veriler Hindistan'a gönderilebilir ve bizde gece iken Hindistan'da gündüz olur; Hindistanlı muhasebeciler üzerinde çalışır ve sabaha bütün hesaplarınız kurulmuştur.

Chicago'da gündüz mühendislikte çalışılır ve planlar ne kadar uzasa da genellikle Hindistan'a iletilir, buradaki mimarlar üzerinde çalışır ve Chicago'ya geri gönderirler. Önemli faktörlerden biri de eğitimin bu ucuzluğudur, eğitim emek yoğunluğu olan bir harekettir ve gelişmekte olan ülkeler bunu çok iyi yapıyorlar.

Gelişmekte olan ülkelerde bir sürü kolej eğitilmiş insanı oldukça çabuk üretebilirler ve bu insanlar iyi işler almayı beklerler. Büyük bir emekle yetişmişlerdir, köylerindeki fakir ortamdan çıkmış ve kolej eğitimi almışlardır ve bir işi için hazırdırlar. Ülkelerinde genellikle onlar için iş yoktur, ekonomileri gelişmiş değildir ve beyaz yaka işler için de birçok talep vardır. Bu beyaz yaka işlere girmezler, eğitilmiş gençler arasında büyük bir kargaşa vardır; çok hareketlidirler, birbirlerini tanır, nasıl iletişim kuracaklarını bilirler, bu durumda politik durum çok hareketlidir.

Bu yerlerdeki yönetimler her zaman devlet işleri ile talebe karşılık verirler, özel sektör henüz iş üretememektedir, devlet işi vardır. Şişirilmiş bu bürokrasilerle hemen hemen her gelişmemiş ülkede karşılaşsınız; en küçük bir işinizi halletmek için 16 farklı yere mühür bastırırsınız, imzalatırsınız, onaylatırsınız ve buna karar vermek için üç gün geçer.

Böyle bir durumda işler çığırından çıkar çünkü ucuz olduğundan çok fazla eğitilmiş insan üretebilirsiniz fakat onlara iş sağlayamazsınız ve bu büyük bürokrasileri kurduğunuzda daha fazla ekonomik gelişme yapmak sizin için zorlaşır. Çünkü en

hafif bir şeyi yapmak için, bir fabrika kurmak veya daha önemli bir şey yapmak için bütün bu bürokrasi sürecinden geçmeniz gerekir. Devletin insanlara ödeyecek parası olmadığı için çok az maaş alırlar, bu yüzden yozlaşma oluşur; küçük rüşvetler almak bürokratlar için çok harika bir şeydir, böylece sizinle ilgilenir ve onaylatmak istediğiniz şeyi üç günde değil iki günde onaylayıverir.

Bu, tekrar, fakir ülkelerdeki nüfus istatistikleri ile uluslar arası ve ekonomik gelişmeler arasındaki ilişki sorunudur. Hepsi burada tıkanır; nüfus istatistikleri her daim ekonomik gelişmenizdeki diğer yönlerle çatışır.

Dünyadaki bütün değişmelere toptan baktığımızda muhtemel sonuç budur—insanları modernliğe getirirken olan birçok değişik faktörden bahsettik. Bunu özetlemek istiyorum. İlk olan şey Batı'daki ihtilalin başlaması ve devamında aydınlanmanın gelmesiydi, sonrasında ise sanayi devrimi. İlk olan şey insanların artık doğaüstü düşünmeyi bırakmaları ve gerçek dünyayı göze alarak mantıksal düşünmeye çalışmalarınıdır.

Teknolojik gelişmeler devam eder ve gemicilik, seferler kolaylaşır, Amerika'ya giderler, Amerikan yiyeceklerini keşfederler, geri getirirler ve Avrupa'da nüfus artışı başlar. Hastalıkları önlemenin yolları bulunur, endüstri devrimi üretimi artırır, bir şeyler hakkında mantıksal düşünmeye başlarsınız ve her şey düzelir. Daha fazla yiyecek, daha az ölüm anlamına gelir ve böylece nüfus artar; Avrupa'da bu 1700'lerde başlar— şimdiki gelişmekte olan ülkelerde 1900'lerde başlar ve biz bundan biraz zaman önce ölüm ve doğurganlık oranlarındaki düşüşü gördük, hemen hemen her durumda paralel gittiler; ölüm oranı doğum oranından düşüktü.

Eski zamanlardan beri, kırsal toplumlarda bile nüfus artmaktadır, bu şu demektir; nüfus arttıkça toprağa bağlı baskı da artar ve bir kriz oluşana kadar küçük ve sonra da daha küçük topraklarınız olur. Endüstriyel olarak ilerlemiş İngiltere'de nasıl bir sürpriz ile karşılaştığımızı hatırlayın; şehir yapısı ilerlemişti, eğitimi ilerlemişti, her şey iyiydi fakat en geç doğurganlık geçişini yaşadı.

Neden? Belki de ilk doğan kuralı yüzünden, topraklarında böyle bir baskıları olmadı çünkü toprağı en yaşlı çocuk miras alırdı ve toprak gitgide küçülmezdi. Politik yapı ise şöyleydi; toprak sahibi eşraflar parlamentoyu kontrol ediyordu ve aşırı kalabalık şehirlerden fazla yoktu. Bu yüzden İngiltere diğer yerler gibi büyük ölçüde kırsal fakirlik ve toprak sıkıntısı çekmedi.

Her neyse, topraklar küçüldükçe insanlar kırsal fakirliğin rezalet durumuna düşerler. O zaman da, bugün konuştuğumuz iki şey gerçekleşir. Önce, bireysel ailelerin yeni bir strateji bulması gerekir; bu durumdan kurtulmanın yolunun çocukların eğitimi ile olacağını fark ederler ve böylece daha az çocuk yapmaları gerekir.

Aynı zamanda şimdilerde gelişmekte olan ülkelerle alakalı olarak, Batı ülkeleri ya iyi niyetlerinden ya da devrimden, komünizmden, anti-Amerikancılıktan korktuklarından üçüncü dünya ülkelerine yardım etmek zorunda kalırlar, orada aile programlarını desteklerler, yaptıkları iki şey vardır. Önce, reklam yaparlar ve klinik açarlar, böylece doğum kontrolünün toplumsal ve kültürel olarak kabul edilebildiği bir ortam oluşur. Tabu olmaktan çıkar ve kendilerine bu ürünleri sağlarlar.

Ekonomik ilgileri daha az çocuk yapmaktır fakat doğum kontrol hapları diyelim ki Çin'deki gibi mevcut değilse bu heveslerine ulaşamazlar. Devlet ya da yabancı destekli aile planlama programı devreye girer ve insanların az çocuk yapma isteklerine çözüm getirmeye çalışır.

O zaman doğurganlık düşer çünkü şimdi artık doğum kontrolü yapıyorlardır ve sanırım geçen derste gördüğümüz gibi doğurganlık düşünce ekonomi iyileşmeye başlar. Öyleyse bu bir çeşit parçaları birleştirme yöntemi.

Bu, size sunduğum çok hoş bir teori ve fark ettiğiniz gibi hazırladığım çok fazla veri slaytı yok. Kulağa hoş geliyor. Sanırım hepiniz ikna oldunuz; bu iyi bir yanıt. Buna daha detaylı bakmaya başlarsanız bir şeyler o kadar da ikna edici çıkmazlar.

Birer tüketim ürünü olarak çocukların fiyatı artar. Peki, çocukların gerçekte neye ihtiyacı var? Kıyafetlere, yiyeceğe hayatta kalmaları için gerekli şeylere ihtiyaçları var ve eski zamanlarda sahip olabileceklerinin hepsi buydu. Peki, son yıllarda kıyafet fiyatlarına neler oldu? Hayır, kıyafet fiyatları her yerde çok fazla düştü. Yeni dokulardaki kıyafetler bir yandan da kolayca eskimezler. Bu sorun bende de var, bir şeyleri atamıyorum bu yüzden kıyafetlerimin hepsi çok ucuz ve Çin, Bangladeş malı, dünyanın her yerinden. Kıyafet fiyatları gelir kesintisi gibi çok fazla düştü, bunu her defasında gelir kesintisi gibi yapmalısınız.

Dünyadaki yiyecek fiyatları da gelir kesintisi gibi düştü, demek ki çocukların temel ihtiyaçları da düştü ve grafikte gördüğünüz gibi çok fazla düştü. Geçiş dönemi öncesi insanların çocuklarına sağladığı aynı ürünleri sağlamanın maliyetini düşündüğünüzde aradaki fark çok fazladır. Söylediğim gibi eğitim ve sağlık bakımı genellikle devletler tarafından ücretsiz olarak sağlanır.

Bu, ekonomik bir durum gibi durmuyor; eskiden istediğiniz gibi yetiştireceğiniz çocuklar istiyorsanız bunun fiyatı artmadı, düştü. Değişen şey insanların fikri, şimdi çocuklarına olabildiğince fazla ürün sağlamak istiyorlar. Daha önce hiç almadıkları tarzda bir eğitim almalılar.

Gelişim aktivitelerine katılmaları gerekir. Çin'e bakarsanız sadece bir çocukları var ve bu çocuk o kadar donanımlı ki siz yanında tembel görünüyorsunuz. Demek istediğim okul sonrası dans dersleri, müzik dersleri, İngilizce dersleri alıyorlar, çalgınca çalışıyorlar.

Ders başladıktan sonra birkaç Çinlinin gelip oraya oturduğunu fark etmiş olabilirsiniz, kim olduklarını bilmiyordum fakat Çin'deki büyük üniversitelerin bazılarının Öğrenci Birliği Başkanları çıktılar. Oralarda üniversitelerde büyük yerlere gelmek meseledir. Ne ile ilgilendiler? Modernleşme ile, bana söyledikleri şey bozulduklarını fark etmeleriydi, kardeşleri olsun istemiyorlardı. Gülüyor çünkü hikâyeyi biliyorsunuz.

Madalyonun diğer yüzü ise tek çocuk olarak başarılı olmak zorunda olmaları. Eğitim sürecinde yüksek notlar almalılar, bu yüzden üzerlerindeki sürekli çalgınca çalışma baskısı oranı çok şiddetli. Daha çok üzerlerinde hissettikleri baskı ile ilgileniyorlar. Sanırım öğrenci birliği başkanları olarak muhtemelen aşırı çalışıyorlardı ve bu yüzden bu baskıyı çok fazla hissediyorlar. Çocukların bu oyunu oynamayı öğrendiği başka hikayeler de duyarsınız, eğer bir aile onların bir şey yapmalarını isterse—neden bu

akşam bulaşıkları sen yıkamıyor ya da evde biraz yardım etmiyorsun—diye söylerse şu cevabı alır; “ders çalışacağım zamanı harcarsam başarısız olurum.”

Çocuk büyütmenin maliyetini artıran şey bu zihin değişikliğidir—çocuk büyütmenin gerçek maliyeti değildir. Onları eski tarzda büyütürseniz maliyetleri düşer fakat kültürel bir değişiklik oldu ve bu, çocukların harcamalarında büyük bir artış gerektirir. Elbette ki bugünlerde aileleriniz bir yatırım kazancı olarak sizden pek bir şey beklemedi, Yale’in bir yıllık ödemesi muhtemelen bazı Çinlilerin hayatları boyunca kazanabileceğinden fazladır.

Fırsat maliyeti de diğer bir ilginç şey. Hatırladığınız gibi annelerinizin yaşadığı dönemlerden bahsettik, çocukların maliyeti onlara sadece nakit olarak harcadığınız değildir, ayrıca çocuk bakımında geçen zaman da vardır. Eğer çocuk bakıyorsanız çalışma imkanınız yoktur. Çalışmalar şunu gösterir ki zaman maliyeti, çocuklara bir şey almanıza kıyasla çok fazladır ve bir çocuğun toplam maliyetinin %70’i onlara harcanan zamanın değerindedir.

İnsanlar zenginleştikçe çocukları için daha fazla şey alırlar ve daha da pahalı şeyler alırlar fakat gelir edinme güçleri de artar, işte çocuklara ayırdıkları bu %70’lik zaman maliyetini oluşturan şey iş yaparak harcamadıkları çocuk bakım zamanıdır. İnsanlar dışarı çıktıkları ve bu çalışma işlerini yaptıklarında, ne kadar iyi görebiliyorsunuz bilmiyorum ama bir annenin çocuğuna bakmak için harcadığı zaman miktarı bu kadardır.

Eğer bir çocuksa günlük 2.2 ve hatta 6 saate kadar vakit gidebilir—5, 6 çocukları olduğunda ise anneni işi yok ve evdeyse bu oran 1.9 saattir. Çocuklarınızın sayısına bağlı olan çok belirgin bir fark yok. Burası 1950lerin yukarı New York’u, oldukça güncel ve burası gelişmekte olan bir ülke değil. Harcanan zaman gerçekten çok az.

Şimdi de annenin bir işe girdiğini varsayarak kıyaslayın, 9’dan 5’e kadar haftada 40 saat çalışır diyelim, öğle yemeğini de nasıl yaptığına bağlı olarak 8,5 saat ya da 9 saat olur ve işe gidip gelmeleri de yarımşar saatten toplam bir saat sürsün. İş için doğru düzgün giyinmeleri ve gidip gelmelerini de katınca çalışan bir anne için bu, günde 9, 10 saat demektir. Bu durumda dışarıda olan bir baba olabilirdi, demek ki bir işi olması 10 saat gibi bir zaman alıyor ve hatırlayın ki kaç tane çocuk olursa olsun bakması günde sadece iki saat alıyor.

Çocuklara ayrılan zaman bu kadar büyük değil ve en fazla bakacağınız dönem çocuğun bir yaşın altında olduğu, günde 3, 4 saati alan dönemdir. Bu, ailenin bütün üyeleri için geçerlidir ve ortalama 2.7’dir. Bunu 2.2’yle kıyaslayın, fark yarım saat, ailenin tek çocuğu var ve ailenin diğer üyeleri de çocuğa birlikte yarım saat ayırırlar bu oran 2.3 olur, yani çok az artmış olur, fakat diğer bütün şeyler için çocuğa ayrılan fazladan zaman asla 1 saatin üzerine çıkmaz.

Çok çocuk olsa da bu çok değişmez; sonraki çocuklar daha ucuzdur çünkü temelde çok az artan bir maliyet vardır. İşte daha güncel bazı veriler—bu kırmızı çizgi annenin haftalık olarak çocuğa ayırdığı zaman; henüz gördüğümüz veriye kıyaslanabilen, 1960 ve 70’lerde başlayan bir şey. Haftada 9, 10 saat yapıyor ve bu günde bir saatten biraz fazla demek, bundan daha sonra size bahsedeceğim. Bu oran artabilir fakat çok azdır ve işte size babanın yaptığı ev işi, günde 2.5 saat gibi bir şey.

Efsanemizin çok zaman aldığına yönelik olmasına rağmen çocuklarla ilgilenmek aslında çok zaman almaz, bu verilere baktığınızda bu yönde olmadığı bellidir. Şimdi dikkatli olmalısınız, buradaki fazladan zaman gösteren rakamlar eve ayrılan zamana ait, yani çocuğunuz olmasa bile eve zaman ayırıyorsunuz, bu sabit bir şey. Bu rakamlar da eğer çocuğunuz olsaydı ne kadar zaman harcardınız diye soruyor, yani çocuklu insanları çocuksuz insanlara kıyaslıyor ve elbette ki istediğimiz rakam da budur.

İşte ilginç bir şey, bu veri karmaşıklaştıkça çocuklar ne anlama geliyor diyorsunuz. Eğer çocuklu insanları çocuksuzlara kıyaslarsanız, annenin aslında yaptığı şeye, bazen çocuğa bakmasına, TV izlemesine, bulaşık yıkamasına farklı bir şekilde bakarsanız bunlar öncelikli olabilir ve günde 1,5 saat yapar. Öncelikli veya ikincil olmasına göre biraz daha değişir; bulaşıkları yıkıyor, süpürüyor olabilir ve çocuk oralardadır, çocukla konuşuyordur, onunla oynuyordur, bu durumda zaman azıcık daha yükselir. Fakat, önceki iki slaytta gördüğünüz rakamla hemen hemen aynıdır; günde iki saat, diğer slayt haftalığı.

Eğer sadece zamana bakarsanız her zaman çocukladır, beraber televizyon izliyorlardır veya çocuğa bakım yapmadan sadece beraberdirler—böyle daha da belirginleşebilir fakat başka bir şeyden çalınan bir zaman yoktur, sadece çocuk da orada bulunmaktadır. Bu, 1965 ve 1998 arasında pek bir değişiklik yaratmıyor. Şimdi, slaytlarda kaçırmış olabileceğiniz ilginç bir şey var.

Bir dakika içerisinde durmam gerektiğini biliyorum, 1965 ile 1998 arasında ne olur? 1965 ve 2003 arasındaki slaytta mıyız? Kadınlar işe giderler, bu yaşlar arasındaki kadınların sayısında, büyük bir fark vardır. Ne görüyorsunuz? Bu dönemde annenin çocuğuna ayırdığı toplam zaman 9, 10 saatten 14 saate çıkıyor. İşe gittikleri için çocuklar ile daha fazla zaman harcıyorlar, cevabın bir kısmı şöyledir; bu, ev bakımının geri kalan zamanıdır, çocuksuz ev bakımı, modern araçlar ve kullan-at malzemeleri kadınlara çocukları ile daha fazla zaman geçirmek için fırsat vermiştir.

Yine de bütün bunlar, çocuk bakmanın iş ile rekabet yarattığı ekonomi teorisinin bir kısmını yalanlıyor ve bu hipotezin kanıtı çok zayıf. Aslında, annelerinize veya çocuğu olan her anneye işe gittiklerinde ne kaybettiklerini sorarsanız, yanıt çocuk bakımı değildir. Boş zaman ve uykudur; araştırmalar kadınların çalışırken daha az uyumaları ve boş zamanlarının fark ettiğini gösteriyor. Bugünlük hepsi bu kadar, perşembe günü görüşürüz. Bu başlığa devam etmeyebiliriz, sanırım meseleyi kaptınız.